

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

**PRIPOROČILA ZA IZVAJANJE TRAJNOSTNE MOBILNOSTI V
VRTCU**
(predlog)

Zavod RS za šolstvo

Ljubljana, 9. junij 2021

Besedilo so pripravile:

Edita Bah Berglez, Zavod RS za šolstvo

dr. Mateja Markl, Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa

mag. Marta Novak, Zavod RS za šolstvo

Nives Zore, Zavod RS za šolstvo

KAZALO

Uvod	4
Aktualna zakonodaja	4-6
Cilji in načela trajnostne mobilnosti	6-7
Trajnostna mobilnost v vrtcu	8-9
Predšolski otrok in promet	9-11
Vloga strokovnih delavcev pri uresničevanju ciljev trajnostne mobilnosti v vrtcu	12-13
Sodelovanje s starši in drugimi deležniki na področju izvajanja trajnostne mobilnosti	14-15
Primeri iz prakse	16-21
Literatura in viri	22-23

Uvod

Področje trajnostne mobilnosti je nepogrešljiv, sestavni del razvijajoče se družbe in je eno od pomembnejših izzivov današnjega časa. Različni strokovni viri navajajo, da se izobraževanje za varno mobilnost začne že doma, nadaljuje v vrtcu ter se dograjuje po celotni vertikali izobraževanja. Trajnostna mobilnost upošteva in vključuje vidike zdravega načina življenja, medsebojnega druženja, komuniciranja, spoštovanja različnosti in drugačnosti, strpnosti, okolja in ekologije, urbanizma in cestne infrastrukture. Trajnostna mobilnost je družbena vrednota, ki jo strokovni delavci v vrtcu privzgojijo otroku skozi ves čas njegovega bivanja v vrtcu.

Trajnostna mobilnost v vzgoji in izobraževanju spodbuja in razvija ter krepi veščine za kulturo vedenja v cestnem prometu, zdrav način življenja, gibalne in socialne kompetence, odnos do okolja in ekologije v sodobnem življenju. Temelji na načelih upoštevanja potreb in interesov posameznika, skupine in enakih možnosti. Skrb za razvoj trajnostne mobilnosti je temeljna naloga vseh vodstvenih in strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju po celotni vertikali izobraževanja, to je od vrtca do srednje šole.

Trajnostna mobilnost v vrtcu temelji na ozaveščanju otrok o varnosti v cestnem prometu, varnem vključevanju v cestni promet ter zgledih in vplivu odraslih.

Aktualna zakonodaja, ki ureja področje trajnostne mobilnosti v vrtcu

Na področju trajnostne mobilnosti v vrtcu vodstvene in strokovne delavce zavezuje aktualna zakonodaja. Naloga vsakega vrtca je uresničevanje zakonodaje.

Področni dokumenti na področju prometne stroke

1. Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030 je program ukrepov za trajnostni razvoj, ki med cilji definira tudi: poskrbeti za zdravo življenje in spodbujati splošno dobro počutje v vseh življenjskih obdobjih.
2. Strategija razvoja Slovenije do leta 2030 je podlaga celovitega procesa srednjeročnega načrtovanja, ki predvideva določitev prednostnih nalog in ukrepov v državi. V poglavju Zdravo in aktivno življenje strategija predvideva tudi izboljšanje prehranjevalnih in gibalnih navad otrok in mladine.

3. Strategija implementira Agendo za trajnostni razvoj do leta 2030. Gre za program ukrepov za trajnostni razvoj; tretji cilj trajnostnega razvoja je v agendi definiran: poskrbeti za zdravo življenje in spodbujati splošno dobro počutje v vseh življenjskih obdobjih. Šesti podcilj tega cilja je do leta 2030 na svetovni ravni prepoloviti število žrtev in poškodb zaradi prometnih nesreč.
4. Resolucija Nacionalnega programa varnosti cestnega prometa RS za obdobje 2013-2022 v sklopu Prometna vzgoja in vseživljenjsko učenje na področju izobraževanja v Republiki Sloveniji sledi načelu, da morajo vsi državljani dobiti kakovostno splošno izobrazbo in razviti sposobnosti za vseživljenjsko učenje.
5. Zakon o voznikih opredeljuje pogoje za vožnjo koles in opravlja usposabljanja za vožnjo kolesa ter kolesarski izpit ter odgovornost staršev nad otrokom ali mladoletnikom, ko je ta udeležen v cestnem prometu.
6. Zakon o cestah ureja prometno ureditev na občinskih cestah z ukrepi za umirjanje prometa za varnost otrok, pešcev in kolesarjev, zlasti v bližini vzgojno-varstvenih, izobraževalnih in zdravstvenih ustanov, igrišč, kjer se udeleženci cestnega prometa pojavljajo v večjem številu.

Področni dokumenti na področju vzgoje in izobraževanja

1. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) določa cilje na vseh področjih vzgoje in izobraževanja. Skrb za razvoj trajnostne mobilnosti je temeljna naloga vseh strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju.
2. Kurikul za vrtce (1999) opredeljuje področje trajnostne mobilnosti kot medpodročno področje z globalnim ciljem seznanjanje z varnim in zdravim načinom življenja.
3. Priporočila za izvajanje trajnostne mobilnosti v vrtcu (v nadaljevanju *Priporočila*) so okvirni dokument s splošnimi usmeritvami za delo, ki ob upoštevanju Kurikula za vrtce, pomagajo tako pri načrtovanju, kot izvajanju vzgojno-izobraževalnega dela na področju uresničevanja ciljev trajnostne mobilnosti v vrtcu. Osnovni namen priporočil je spodbujati in usmerjati vodstvene in strokovne delavce k razvijanju in krepitvi znanj in veščin za področje trajnostne mobilnosti ter približati otrokom širši okvir varne mobilnosti, ki vključuje elemente gibanja, zdravega načina življenja, okolja, ekologije in družbe (spoštovanje, strpnost, ..). Priporočila spodbujajo razvoj sodobnega koncepta trajnostnega

razvoja in stremijo k zavedanju, da bi izobraževanje za varno vedenje v prometu postalo del vseživljenjskega izobraževanja tudi v vrtcu. Z vidika zagotavljanja prometne varnosti otrok v prometu je ključno, da se sistemsko načrtovane in strokovno utemeljene vsebine trajnostne mobilnosti vključujejo v vsakodnevne dejavnosti otrok v vrtcih ter da celovito pokrijejo vsa področja otrokovega razvoja. Pri tem imajo strokovni delavci v vrtcu pomembno vlogo.

4. Strategija kulture vedenja in vzgoja za trajnostno mobilnost otrok in mladostnikov v sistemu vzgoje in izobraževanja do leta 2020 je dokument razvojnega načrtovanja in ureja izvajanje področja trajnostne mobilnosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih v Republiki Sloveniji. Namen strategije je spodbuditi vodstvene in strokovne delavce VIZ k razvijanju in krepitvi znanj in veščin ter ozaveščanju o pomenu trajnostne mobilnosti ter približati otrokom širši okvir trajnostne mobilnosti, ki vključuje elemente gibanja, zdravega načina življenja, okolja, ekologije in družbe (spoštovanje, strpnost) ter skozi razvoj socialnih in gibalnih kompetenc doprinese k višji pismenosti na področju trajnostne mobilnosti. Dokument se posodablja, dopolnjuje in predpisuje aktivnosti do leta 2022.

Cilji in načela trajnostne mobilnosti

Področje trajnostne mobilnosti sledi ciljem in načelom uresničevanja ciljev Kurikula za vrtce (1999) in načelom Strategije kulture vedenja in vzgoja za trajnostno mobilnost otrok in mladostnikov v sistemu vzgoje in izobraževanju do leta 2022.

Cilji trajnostne mobilnosti so prepoznani v vseh področjih dejavnosti Kurikula za vrtce, tako v ciljnih posameznega področja, kot v zapisanih primerih dejavnosti ter tudi pri vlogi odraslega. Skrb za zdravje, varnost in prometna vzgoja so v Kurikulumu za vrtce zastopana kot medpodročne dejavnosti in se prepletajo skozi vsa področja življenja in dela v vrtcu. Vsebine trajnostne mobilnosti se odražajo tudi v posameznih ciljnih in primerih po področjih dejavnosti. Cilj izobraževanja trajnostne mobilnosti, ki ga je opredelil Evropski svet za varnost v prometu (2020) , je zagotoviti, da so otroci kot najbolj ranljiva skupina v prometu deležni visoke kakovostne varnosti v cestnem prometu in varne mobilnosti.

Cilji za trajnostno mobilnost/trajnostni razvoj so določeni tudi za izboljšanje varnosti v cestnem prometu kot so: trajnostna mobilnost v mestnih območjih, trajnostna mobilnost v izobraževanju, ki govori o zagotavljanju, da vsi otroci pridobijo znanje in spretnosti in spodbujanje trajnostnega razvoja.

Uresničevanje trajnostne mobilnosti omogoča otrokom, da usvojijo osnovne vedenjske vzorce, ki so potrebni za varno vključevanje v cestni promet v različnih vlogah. Trajnostna mobilnost je usmerjena v razumevanje prometa in pridobivanje znanja in veščin, ki jih mora obvladati otrok, da bi varno sodeloval v prometu v vlogi pešca, potnika v osebni avtomobilu in v vozilih javnega prevoza. Gre tudi za razvijanje odgovornosti do sebe in drugih ter odgovornost in skrb za varno in čisto okolje. Trajnostna mobilnost je namenjena krepitvi in ohranjanju duševnega in telesnega zdravja, gibanju, komunikaciji, ekologiji. Otroke in njihove starše se spodbuja, da sodelujejo v prometu na aktiven način kot pešci, kolesarji, ter da prihajajo v vrtec in domov na aktiven način.

Cilji trajnostne mobilnosti:

- pridobivanje znanj in veščin za varno mobilnost,
- upoštevanje in spoštovanje drugih udeležencev v prometu,
- varno vključevanje v promet,
- upoštevanje cestno prometnih pravil,
- varno vedenje v prometu v vlogi pešca, kolesarja ali sopotnika v vozilu,
- oblikovanje in usvajanje ustreznih stališč in spretnosti na področju varne mobilnosti,
- usvajanje vrednot,
- odgovornost in strpnost do sebe in drugih v cestnem prometu.

Področje trajnostne mobilnosti sledi tudi posebnim načelom, ki jih poudarja Strategija kulture vedenja in vzgoja za varno mobilnost otrok in mladostnikov v sistemu vzgoje in izobraževanja do leta 2020, ki so načelo kulture vedenja v prometu (vedenje, vrednote, pravila ravnanja), načelo ohranjanja okolja in skrb za čisto okolje in načelo gibanja in skrb za zdravje.

Trajnostna mobilnost v vrtcu

Trajnostna mobilnost spodbuja sodoben način življenja: krepitev zdravja in pomena gibanja, ekologijo kot način življenja, različne potovalne navade ter aktivno preživljanje prostega časa. Pomeni tudi premikanje na trajnosten način, kar vključuje hojo, kolesarjenje in uporabo javnega potniškega prometa in drugo.

Pomembno je, da se področje trajnostne mobilnosti smiselno vključuje v izvedbeni kurikulum posameznega oddelka vrtca in poteka v realnih situacijah. Pri tem je potrebno upoštevati razvojne značilnosti otrok, sodobne teorije o razvoju in učenju predšolskega otroka ter uporabljati učinkovite pristope.

Trajnostna mobilnost, poleg zdravega načina življenja, razvija tudi vrednoto medsebojnega druženja, sodelovanja, komuniciranja, spoštovanja različnosti in drugačnosti, upoštevanja družbenih (prometnih) pravil, strpnosti, pozitiven odnos do okolja in ekologije, urbanizma in cestne infrastrukture.

Področje trajnostne mobilnosti razvija partnerstvo med starši in vrtcem, med vrtcem in institucijami ter drugimi vključenimi v lokalni skupnosti. Različni deležniki spremljajo aktivnosti na nacionalnem in evropskem nivoju in tako posledično otrokom zagotavljajo večjo stopnjo varnega gibanja in kulture vedenja v prometu v neposrednem okolju, kjer otrok živi in obiskuje vrtec.

Vrtec namenja posebno pozornost varnemu okolju za vključevanje otroka v promet. S stalnim ozaveščanjem o pomenu pravilnega vedenja v prometu, gibanja za zdravje ter izgradnje pozitivnih vrednot otrok ustvarja odnos do vseh in vsega. Trajnostno mobilnost v vrtcu razumemo kot stalen proces, v katerem predšolski otrok pridobiva spretnosti in izkušnje ter znanja za varno vključevanje v cestni promet ter si pozitiven oblikuje odnos do tega področja.

V vrtcu ne gre zgolj za prenos znanj o prometu, temveč za aktivno vključevanje v promet, pri čemer otrok razvija znanja, spretnosti, veščine in stališča varnega vedenja v prometu, varovanja življenja in zdravja kot človekove največje vrednote.

Vrtec pripomore k temu, da dobijo otroci temeljne izkušnje in znanja ter spretnosti za varno vključenje v cestni promet, pri čemer se zavestno in sistematično sooblikujejo otrokova stališča, posredujejo potrebna znanja in navade o prometu, s pomočjo katerih bo zavarovano zdravje in življenje otroka.

Temeljni cilj je krepitev znanja in veščin za varno mobilnost, upoštevanje pravil, varno vedenje v prometu v vlogi pešca, kolesarja ali sopotnika v vozilu, oblikovanje in osvajanje

ustreznih stališč in spretnosti, krepitev moralnih vrednot, odgovornost in strpnost do sebe in drugih.

Med cilji za razvoj gibalnih sposobnosti je v *Kurikulu za vrtce* umeščena tudi dejavnost pridobivanja spretnosti vožnje s kolesom ter drugimi prevoznimi sredstvi, npr. rolanje, kotalke. Za razvoj gibalnih spretnosti ter zdravih potovalnih navad je priporočljivo, da se začne otroka že zelo zgodaj spodbujati h kolesarjenju. Za otroka je kolo po eni strani odlična igrača, po drugi strani pa pripomoček za doseganje neodvisnosti in razvijanje psihomotoričnih in fizičnih sposobnosti. Otrok mora imeti med vožnjo kolesa ustrezno pripeto zaščitno kolesarsko čelado.

Predšolski otrok in promet

Predšolski otrok sodi med najranljivejšo skupino pri vključevanju v cestni promet kot pešec, sopotnik v avtu, potnik na avtobusu, kolesar, ipd. Kljub temu, da otroci še ne zmorejo samostojno sodelovati v prometu, se z njim dnevno srečujejo. Zaradi postopnosti zaznavnega in spoznavnega razvoja potrebujejo otroci v prometu pomoč odraslih¹, saj se njihova pozornost pogosto preusmerja (hitro jih kaj zmoti), nimajo tako širokega vidnega polja kot odrasli in zato kasneje vidijo vozila, ne znajo dobro presojati hitrosti vozil in ocenjevati razdalj, ne razlikujejo dobro pojmov (npr. levo, desno), včasih ne vedo iz katere smeri prihaja vozilo, in tudi ne zmorejo posploševanja uporabe splošnih pravil, npr. pravilo, kako prečkamo cesto.

Otroci so fizično manjši in zato pogosto slabše opazni v prometu. Pomembno je, da se poskrbi za dobro vidnost otrok z uporabo različnih odsevnih materialov in izdelkov (kresnička). V svojem delovanju in vedenju so otroci izrazito pod vplivom čustev, na kar je potrebno biti še posebno pozoren.

Otrokovo doživljanje in dožemanje prometa je močno povezano z razvojem gibalnih sposobnosti, preko katerih, ne le zaznava in odkriva svoje telo, preizkuša kaj zmore, pač pa tudi doživlja veselje in ponos ob razvijajočih se sposobnostih in spretnostih, ki mu služijo za varno vključevanje v promet.

Z vidika prometne vzgoje velja, da se prične izvajati čimprej, ko otrok pokaže zanimanje za dogajanje okrog sebe, ko spoznava motorna vozila, zvoke iz prometa itd. Predšolski otroci se

¹ Prvi koraki v svetu prometa, 2010.

učijo na konkretnih situacijah, zato morajo biti aktivnosti konkretne in se večkrat ponavljajoče. Postopoma se razvije tudi usmerjena pozornost pri otroku, ki pa je še zelo omejena na malo število dražljajev, ki jih lahko hkrati zazna. Ob tem je pozornost bolj kratkotrajna in se zelo hitro preusmerja na druge dražljaje. Prav tako otrok ni zmožen presoje po pomembnosti, ampak se pozornost usmerja bolj pod vplivom čustev in moči dražljajev (npr. glasnejši zvoki).

Spomin predšolskega otroka počasi napreduje, kar pomeni, da si je sposoben zapomniti preprosta navodila, zaporedja, pravila, ter jih tudi priklicati. Znane in lažje stvari si hitreje in za dlje časa zapomni. Z vidika kognitivnega razvoja otroka je pomembno tudi poudariti, da se prepogosto sklepa na otrokovo poznavanje določenega pravila, ko le-ta zna dobro obnoviti. Otrok je pri starosti 4 do 5 let sicer je govorno že dovolj spreten, da zna povedati pravilo (npr. kako pravilno prečkati cesto), vendar pa to ne odraža njegovega razumevanja in seveda tudi ne ustrezne uporabe pravila.

Za otrokovo mišljenje v tem starostnem obdobju je značilen egocentrizem (osredotočenost nase, nezmožnost upoštevanja vidik drugega), animizem (da stvarjem, predmetom pripisuje lastnosti živega, kar se kaže v prometu tako, da so »prijazni avtomobili«, »strašljivi tovornjaki«...), centrizem (da se usmerja samo na določen vidik, zanemari pa vse druge, npr. otroku se mudi na poti, zato »pozabi na pravila varnosti«), osredotočanje na stanje in ne na proces. Otrok zaradi še ne dovolj razvitih kognicij, ne zmore predvidevanja in vživljanja v vidik drugega, kar je pri prometu izrednega pomena, npr. predvidevanje nevarnosti, ravnanje drugih udeležencev itd.

Čustvovanje otroka lahko pomembno vpliva tudi na varno vedenje v prometu. Otrokovo pozornost lahko zmotijo različni dražljaji (npr. otrok steče čez prehod, ker je zagledal prijatelja), zato morajo drugi udeleženci in skrbniki vnaprej predvideti možne nevarnosti. Zavedati se je potrebno, da je otrokovo vedenje izrazito nepredvidljivo, saj otrok ne zmore dobro kontrolirati svojih čustev in svojega vedenja. S sporočanjem in prikazovanjem zgleda, kaj je ustrezno, pravilno ravnanje v prometu, vzgojitelj pri otroku oblikuje pozitiven odnos do varnosti in pozitivna stališča do ustreznega ravnanja.

Predšolski otroci prometna pravila dojemajo zelo togo, obstaja samo »prav« in »narobe« in pri vsakršnem odstopanju se zmedejo. Zato je zelo pomembna doslednost in jasnost pričakovanj glede ustreznega vedenja in čim manj odstopanj.

Z vidika razvoja gibanja otrok v predšolskem obdobju samostojno hodi in teče, zaradi slabše koordinacije svojega gibanja, pa ima lahko težave z ritmičnim gibanjem, pogostejšimi padci in težavami pri ustavljanju. Posledično so lahko otroci pri svojem gibanju v prometu nepredvidljivi, med hojo nenadoma poskočijo ali zamenjajo smer gibanja. Zato je nujno, da odrasla oseba, ki otroka spremlja, drži otroka za roko, in ne obratno, saj se lahko otrok spusti. Pomembno je, da otrok hodi po notranji strani pločnika, stran od prometa.

Otrokom je potrebno omogočiti čim bolj samostojno gibanje v lastnem okolju, ki pa je žal zaradi prometa vedno bolj omejeno. Če se vožnja z avtomobilom zamenja z bolj trajnostnim načinom premikanja, se prispeva k manjšemu številu avtomobilov na cesti in s tem k večji varnosti otrok v prometu ter manjši onesnaženosti zraka.

Otrok pri aktivnem vključevanju v cestni promet razvija spretnosti in veščine za obvladovanje različnih prometnih situacij za čim bolj varno vedenje, ko se znajde v vlogi pešca, sopotnika, kolesarja ali uporabnika drugih prevoznih sredstev.

Z vidika varne mobilnosti je pomembno, da otroci poznajo pravila varnega vedenja v prometu. Ob podpori odraslih se varno vedejo v prometu in učijo skrbeti za lastno varnost. Prav tako otrok razvija spoštljiv odnos do sebe in drugih, do okolja in narave, ter oblikuje vrednote, ki so pomembne za zagotavljanje uresničevanja trajnostne mobilnosti.

Vsebine trajnostne mobilnosti otrok doživlja skozi igro in v realnih situacijah, ko se na različne načine vključuje v promet. Pomembno je, da otrok spoznava pravila, ki veljajo v cestnem prometu. Da bo otrok razumel »prometno okolje«, mora biti v interakciji z odraslimi, ki ga vodijo h konstruiranju novega znanja ter razumevanju različnih prometnih situacij. Različni materiali, pripomočki (npr. odsevni trakovi, jopiči, kresničke, odsevne površine na jakni, obuvalih..), ki spremljajo dejavnosti varne mobilnosti, otroku omogočajo, da z njimi razpolaga in rokuje.

Vloga strokovnih delavcev pri uresničevanju ciljev trajnostne mobilnosti v vrtcu

Strokovni delavci vrtca v izvedbeni kurikulum vključujejo dejavnosti, povezane s trajnostnim razvojem in trajnostno mobilnostjo, predvsem preko lastnega zgleda. Naloga vseh zaposlenih v vrtcu je, da ustvarjajo spodbudno in varno učno okolje za otroke, v katerem si pridobivajo pomembne izkušnje za varno vključevanje v cestni promet, za ozaveščanje o pomenu varnosti v prometu ter pravilnemu ravnanju v prometu. Otroke spodbujajo k opazovanju prometa ter ga navajajo na varno in socialno odgovorno vedenje z vnašanjem trajnostnih vzorcev vedenja, prijaznega do prometa in okolja.

Pomembno je tudi, da vzgojitelj otoka usmerja k varnemu vedenju, ter ga pohvali za ustrezno ravnanje, predvidevanje, samostojnost itd. Po drugi strani pa lahko tudi na ustrezen način predstavi otroku nevarnosti neustreznega, tveganega vedenja, ter ga spodbudi k spremembi. Ob tem bi poudarili, da je vloga vzgojiteljev pomembna tudi v odnosu do staršev, saj so starši v predšolskem obdobju njihovih otrok zelo dojemljivi in motivirani za nasvete. Zato je pomembno sodelovanje s starši tudi glede varnega vedenja otrok v prometu.

Vloga vzgojitelja

- z lastnimi zgledi spodbujajo kulturo vedenja in obnašanja v cestnem prometu,
- ozaveščajo pomen in vlogo prometne varnosti v cestnem prometu,
- razvijajo prometno kulturo preko različnih dejavnosti,
- ozaveščajo in seznanjajo starše o njihovem vplivu na otrokova ravnanja v cestnem prometu.
- otrokovo znanje o prometu gradijo na njegovih osebnih izkušnjah;
- vsebine varne mobilnosti smiselno povezujejo z vsemi področji dejavnosti Kurikula za vrtce;
- se zavedajo, da mora otrok za sodelovanje v prometu najprej doseči določeno stopnjo v svojem razvoju;
- omogočajo priložnosti, da se otrok zaveda samega sebe kot učečega se posameznika v »prometnem okolju« z omogočanjem ponavljajočih se, znanih izkušenj, v okviru katerih se uči predvidevati dogodke v prometu in izražati svoje potrebe;
- otroku omogočajo učenje spretnosti vedenja v prometu skozi igro; vključujejo se v otrokovo igro, se pogovarjajo o izkušnjah, ki jih ima v prometu; spremljajo otrokove namene v igri ter jim pomagajo izpeljati načrtovano dejavnost ter jih razširiti s prometno

resničnostjo. Poskrbijo za razvojno primerne materiale, ki spodbujajo otrokovo igro na temo promet;

- se zavedajo, da so poleg staršev tudi oni tisti, ki otroke seznanjajo z varnim vedenjem v prometu. Otrokom dajejo nasvete, kako se znajti v zapletenih razmerah, ki se pojavijo v prometu, kako tehnično obvladovati prevozna sredstva (npr. kolo, kotalke, skiro...) ter poznati in razumeti pravila npr. prednosti v prometu in imeti samozavest za varno vključevanje v promet;
- otroku omogočajo postopno spoznavanje prometa v svoji bližnji okolici;
- sooblikujejo otrokove vrednote varnega sodelovanja, ki se izražajo v njegovem obnašanju in ravnanju v prometu;
- nudijo podporo pri razumevanju osnovnih pojmov iz cestnega prometa, prometnih pravil, npr. pri spoznavanju in razumevanju prometne signalizacije, ki se pojavljajo v njegovem prometnem okolju;
- odrasli najbolje pomagajo otroku do štetja, če sami čim večkrat štejejo različne stvari, uporabljajo števila v vprašanjih, ki jih zastavljajo otrokom in izkoristijo možnosti štetja v prometu. Za usvajanje velikostnih razmerij otrok ureja, razvršča (npr. prometne znake, avtomobile);
- nudijo možnosti razvijanja spretnosti opazovanja najrazličnejših prometnih situacij in starejših vrstnikov v prometu;
- imajo pomembno vlogo pri vzgajanju in uveljavljanju trajnostne mobilnosti/pozitiven odnos. Navajajo otroka na varno in socialno odgovorno vedenje z vnašanjem trajnostnih vzorcev vedenja, prijaznega do prometa in okolja;
- skupaj z otrokom razmišljajo o negativnih posledicah prometa na okolje (vpliv na ozračje/izpušni plini; gradnja cest/degradacija tal; prometne nesreče/razlitja olj, goriv ali nevarnih tekočin) in o uresničevanju trajnostne mobilnosti ter iščejo zanimive rešitve za omilitev omenjenih posledic;
- skupaj z otrokom oblikujejo predloge o spremembah obstoječega načina prometa in trajnostne mobilnosti, npr. z uporabo javnega potniškega prometa, ki z manjšo porabo energije prepelje večje število ljudi. Odrasli v skladu s svojimi zmožnostmi sledijo vrednotam trajnostnega načina življenja;
- pri udejanjanju vsebin varne mobilnosti uporabljajo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo;
- seznanjajo otroka s sodobnimi prevoznimi sredstvi, npr. kotalke, rolke, rolerji in skiroji;
- ozaveščajo o negativnih posledicah prometa na okolje,
- sledijo vrednotam trajnostnega načina življenja,
- stalno utrjujejo znanja, ki so potrebna za otrokovo varno vključevanje v promet.

Sodelovanje s starši ter drugimi deležniki na področju izvajanja trajnostne mobilnosti

Pomembno je zavedanje, da so tako starši, kot strokovni delavci, sooblikovalci otrokovega prometno bivalnega okolja, ki otroku zagotavlja varnost. Starši so tisti, ki otroka prvi seznanjajo s pravilnim ravnanjem v prometu, zato je velikega pomena zgled, ki ga dajejo otroku, saj jih le ta v različnih situacijah nenehno opazuje. Otroku ob vsakodnevem vključevanju v cestni promet večkrat kratko pojasnijo pravila, ki veljajo v prometu in ga opozorijo na različna nevarnosti. Navajanje otroka na pravilno vedenje v prometu naj starši vključijo v običajne, vsakodnevne poti (npr. sprehodi, pot do vrtca).

Potrebno je pripraviti strategijo ozaveščanja staršev in spodbujanja staršev k sodelovanju. Izkušnje vrtcev kažejo, da so otroci motivirani, vendar so starši tisti, ki trajnostne mobilnosti ne spodbujajo ter ji ne sledijo.

Strokovni delavci v vrtcu seznanjajo starše z vsebinami in dejavnostmi trajnostne mobilnosti, ki so prilagojene razvoju/starosti otroka in spodbujajo sodelovanje pri načrtni prometni vzgoji in trajnostni mobilnosti v vrtcu.

Starše je potrebno seznanjati s problemi prometne varnosti in prometnega režima v okolici vrtca. Starši lahko sodelujejo pri oblikovanju načrta prometne urejenosti v okolici vrtca, prispevajo konkretne predloge izboljšav v cestnem prometu in predlagajo dejavnosti, ki jih vrtec lahko izvaja z namenom povečanja varnosti otrok v neposredni bližini vrtca tekom šolskega leta (npr. ureditev pločnikov, kolesarskih stez, omejitve hitrosti vozil, ureditev prostorov za kolesa/tricikle, itd.). S strani staršev je pomembno zavedanje, da tudi oni vpeljujejo trajnostne potovalne navade, ki jih prenašajo na svoje otroke. Povezovanje med starši in vrtcem pripomore k doseganju ciljev, ki povečujejo prometno varnost in samostojnost otroka v vsakdanjem prometu.

V današnjem času starši zaradi različnih razlogov otroke vse bolj pogosto vozijo v vrtec z avtomobilom in vse manj prihajajo z njimi v vrtec peš ali s kolesom. Najpogostejši vzroki za to so pomanjkanje časa, dožemanje poti do vrtca kot nevarne, večja oddaljenost od vrtca in neugodne vremenske razmere.

Povezovanje z drugimi institucijami omogoča izmenjavo informacij, kar pripomore k ozaveščanju odgovornosti tako staršev, kot vzgojiteljev k odgovornosti do prometne vzgoje otrok. Vrtec se naj povezuje in sodeluje tudi z drugimi institucijami v ožjem in širšem okolju, t.j. s šolo, z Agencijo za varnost prometa, z Občinskimi sveti za preventivo in vzgojo v

cestnem prometu, s policijo, s prostovoljci ter drugimi deležniki v lokalni skupnosti, v kateri vrtec deluje.

V vrtcu je potrebno razvijati otrokove sposobnosti za dejavno vključevanje v obdajajoče fizično in družbeno okolje ter ustvarjanje zdravega in varnega življenjskega okolja in navad. Otrok si mora pridobiti izkušnje, kako sam in drugi ljudje vplivajo na okolje in kako lahko dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja.

Primeri iz prakse

Spoznavanje prometa pri najmlajših

(starost otrok 2 do 3 leta)

Ida Verber, Vrtec Jožice Flander, Maribor

V vrtcu se z otroki pogovarjamo o varnem vedenju v prometu, hodimo na sprehode, kjer se otroci navajajo na hojo po varnih poteh okrog vrtca in spoznavajo svojo bližnjo okolico. Na sprehodih otroke opremimo z rumenimi ruticami ali rumenimi brezrokavniki. Igramo se gibalne igre skozi katere otrokom približamo prometno vzgojo.

V vrtcu imajo otroci veliko možnosti, da znanja in veščine, ki so pomembne za varno mobilnost vsakodnevno pridobivajo in utrjujejo.

Z nekaterimi igram, kot so npr. poligon s prometnimi znaki, semafor, avtobus, se otroke navaja na privajanje in upoštevanje pravil v prometu ter na sodelovanje in pomoč. Pri različnih gibalnih igrah, npr. igri z otroškimi vozili (npr. skiroji, poganjalčki), kjer se otroci vozijo po prometnem poligonu s prometni znaki, se otroci seznanjajo s pravili v prometu. Pri igri *Semafor* pa se otroci seznanjajo s pomenom barv na semaforju. Igra poteka tako, da otroci tečejo po igrišču, vzgojitelj ali otrok pa ima v rokah rdeč in zelen obroč. Ob dvigu zelenega obroča otroci tečejo, ob dvigu rdečega se pa ustavijo.

Z otroki se pogovarjamo o prometu, kaj je promet, kdo so udeleženci v prometu, katera prometna sredstva poznamo, kako varno prečkamo cesto, in ali se vedno ustavimo in prepričamo, če je pot prosta.

Spoznavamo različna prevozna sredstva, njihovo varno rabo in našo udeležbo v prometu (vožnja z avtobusom), in se pogovarjamo z otroki na osnovi njihovih izkušenj, npr. »*Ali sediš v varnostnem sedežu? Zakaj moraš uporabljati varnostni sedež?*«

Postavljamo različne uganke na to temo, knjižni kotiček opremimo s knjigami o prometu, spoznavamo različna prevozna sredstva, njihovo varno rabo in našo udeležbo v prometu. Prometne znake razvrščamo po oblikah in barvah, štejemo avtomobile na parkirnem prostoru in spoznavamo kašne barve so.

Pojemo pesmi o prometu, v plesu ponazarjamo prometna sredstva ali plešemo na pesem z vsebino o prometu. Na temo promet tudi likovno ustvarjamo.

Otrokom so v igralnici na voljo različne didaktične igre s prometno vsebino, kot so npr. spomin, razrezanke, vtikanke, domine, avtomobilčki, semafor, prometni znaki, žigi, letaki, odsevni jopiči, kresničke, odsevni trakovi, itd. Prav tako se otroci igrajo v simbolni igri, npr. igra v otroškem varnostnem sedežu, na katerega so otroci sedali, se pripenjali in se igrali, kot da potujejo na družinski izlet.

Vzgojitelj v podporo otroku v svetu prometa in varne mobilnosti

(starost otrok 4 do 6 let)

Manica Žnidaršič, Vrtec Otona Župančiča, Ljubljana

Otrok se v vrtcu na različne načine srečuje s prometno vzgojo, npr. v pogovorih z vzgojiteljem kako je prišel v vrtec, na sprehodih, kasneje na izletih, vožnjah z avtobusi in mestnim prometom, pri vožnji s kolesi, skiroji, na »prometnih« poligonih, ob kolesarskih dnevih, obiskih policistov ipd. Otrok spoznava vrste vozil, promet, prevozna sredstva, prometne znake in pravila varnega vedenja v prometu pri hoji, prečkanju ceste in uporabi varnostnih sredstev (kresnička, varnostni pas). Seznanja se tudi z vlogo pešca, kolesarja ali sopotnika v vozilu ter spoznava, kako lahko vreme (npr. dež, sneg, led, vročina) vpliva na promet in varnost v njem.

Prometne teme nudijo tudi veliko možnosti za spoznavanje matematičnih pojmov (npr. oblike, štetje, orientacija; časovni, velikostni, prostorski pojmi) ter spoznavanje pojmov, povezanih s trajnostno mobilnostjo, (npr. onesnaženje zraka, vrste vozil, sredstva za varno vožnjo, okolju prijaznih prevoznih sredstev).

Otrokova razvijajoča se slušna in vidna pozornost ter razvijajoča se orientacija zahteva od vzgojitelja, da otroke še posebej pozorno opazuje, kajti otrok v prometu še ne more biti samostojen. Ob tem jim nudi pomoč, jih vodi, spodbuja, usmerja, postavlja v aktivno vlogo, jim podaja povratne informacije ter zagotavlja njihovo varnost.

Dejavnosti na temo prometa in varne mobilnosti omogočajo pridobivanje različnih spretnosti in znanj, razvijanje čutil, krepijo pozornost, motoriko in otrokovo pomnjenje. V začetku izvajanja načrtovane teme je ključno, da vzgojitelj pridobi informacije o tem, kaj otroci o prometu in varni mobilnosti že vedo. Pomembno je, da se otroke v vrtcu smiselno in aktivno seznanja z varno mobilnostjo

Vzgojitelj na podlagi strokovne presoje o časovni, vsebinski in prostorski umestitvi smiselno načrtuje teme o prometu in varni mobilnosti. Izhaja iz opazovanj otrok, upošteva pobude, želje in interese otrok, v aktivnosti vključuje tudi pobude staršev, izkoristi situacije ali dogodke in se vključuje tudi v druge projekte vrtca na to vsebino.

V naši skupini to poteka preko pogovorov, ob socialnih, gibalnih in drugih igrar, ob plakatih ter z opazovalnimi sprehod, ob različnih kvizih, z besednimi in slikovnimi ugankami. Izbiramo zgodbe, pravljice, pripovedi, slikopise in druge literarne ter jezikovne spodbude o prometu in prometni varnosti, ki otroka postavljajo v različne položaje in situacije. Ob njih otroci aktivno razmišljajo, iščejo rešitve, se sprašujejo kaj je prav in narobe ter bogatijo besedišče in razvijajo govor.

Primeri dejavnosti

- *gibalne igre*: poligon, različne gibalne dejavnosti povezane s prometom, prometni ristanci;
- *socialne igre*: nošenje balonov v parih po varni poti preko ovir z upoštevanjem prometnih znakov; igra s prometno ponjavo, kjer otroci skupaj vodijo žogo (vozilo) preko ali v odprtine z upoštevanjem prometnih pravil, znakov; igra prepletanja vrvi na panoju ali mizi po pravi poti z upoštevanjem prometnih pravil, znakov;
- *družabne in didaktične igre*: prometni *Človek ne jezi se*, *Spomin na temo prometa*, sestavljanke različnih oblik, števila, kosov in težavnosti; iskanje parov prometnih znakov; prepoznavanje in razvrščanje vozil z lepljenjem; igre povezovanja piši-briši na temo pravih ravnanj v prometu; sestavljanje prometnih znakov iz dveh delov; magnetni promet s pravili;
- *druge dejavnosti*: »pihanke«, kjer otroci s pihanjem vodijo »vozilo« žogico po pravi poti do cilja z upoštevanjem znakov, pravil; igra na magnetni tabli, kjer otroci iščejo načine varnih poti do cilja; prometna pot in igra z vozili; potujoča obarvana žogica, ki pušča sled; igre odkrivanja prometnih pravil v sipkih materialih.

Na naših sprehodih v bližini vrtca, po poteh v naselju, med bloki, po pločnikih, na križišču, na parkirišču opazujemo promet, se pogovarjamo o prevoznih sredstvih, pravilih ter o tem, kaj je okolju prijazno in kaj ne. Otroke navajamo na varno hojo po pločniku, na varnost pri prečkanju ceste na prehodu za pešce in na upoštevanje pravil na semaforiziranih križiščih. Spodbujamo jih k opazovanju in poimenovanju tega, kar na sprehodu opazijo, npr. občestni količki, stebrički, meteorni jaški, cestne talne oznake, označbe na prometnih površinah, črte na cestišču itd. Otroci tudi opazujejo prehod za pešce, kolesarsko pot, napise in simbole na prometnih površinah, označbe za postajališče za avtobuse, označbe za parkiranje, dvizne stebričke, svetlobne prometne znake, znake za označevanje del na cesti in s tem povezano prometno signalizacijo.

Igra Postajališče Bicike(LJ)

Na sprehodu smo nekega dne naključno opazili na novo postavljeno postajo za izposojanje koles, ti. *Bicike(LJ)*. Tam smo opazili delavca, ki je postajo urejal za prvo uporabo. Postajo nam je razkazal in opisal njeno delovanje.

Po prihodu nazaj v vrtec so se otroci pričeli igrati igro izposoje koles. Zanimalo jih je, kako si z Urbano (kartica za izposojanje koles in za vožnjo z mestnim avtobusom v Ljubljani) lahko izposodijo kolo. Ker je *Bicike(LJ)* del trajnostne mobilnosti, sem to temo izkoristila za načrtovanje dejavnosti na to temo.

Otroci so se v vrtcu začeli igrati igro »Postajališče Bicike(LJ)«. Želela sem, da bi otroci spoznali način za izposajo koles v našem mestu Ljubljana, ter da bi usvojili nove besede (npr. »bicikelj«, Urbana - kartica za pomoč pri izposoji koles, postaja za izposajo koles, itd).

V igri s slikami koles, so si otroci kolesa sprva izposodili s kartico Urbana, nato pa jih vodili po načrtanih kolesarskih poteh, ki so bile označene na tleh v igralnici. Igrali so se z upoštevanjem postavljenih prometnih znakov in načrta postajališč Bicike(LJ).

Z otroki smo se pogovarjali o kolesu in si ogledali pravo kolo. Spoznali smo njegove dele, jih poimenovali, si ogledali vso obvezno opremo, ki jo mora kolo imeti in se pogovarjali o pomenu varnosti pri vožnji s kolesom. Ob opazovanju pravega kolesa (odraslega in otroškega) so otroci kolo tudi narisali. Ustvarili smo še sestavljanke koles in drugih prevoznih sredstev, ki smo jih v okolici videli in spoznali, predvsem tistih, vezanih na trajnostno mobilnost.(npr. električni avto). Otroci so ob razvrščanju raznolikih sličic, ki so jih prinašali od doma, spoznavali, kaj je okolju prijazno in kaj ne, se o tem pogovarjali, diskutirali in kasneje ustvarili plakate.

Tudi vožnja s kolesi na igrišču vrtca, ob pripravljenem prometnem poligonu, je otrokom predstavljala izziv in veselje. V vožnjo s kolesi so otroci samostojno vključili igro »Bicike(LJ)«. Svoja kolesa so parkirali in si jih izposojali.

S to dejavnostjo so se otroci seznanili z vpetostjo trajnostne mobilnosti, ki je značilna za njihovo okolje, to je za mesto Ljubljana. Sistem za izposajo koles, t.i. Bicikelj, predstavlja namreč možnost uporabe javnega prevoza v vsakdanjem življenju njenih prebivalcev, in omogoča spreminjanje potovalnih navad ter poudarja pomen zdravega načina življenja.

Varno vključevanje v promet

(starost otrok 3 do 5 let)

Nina Horvat, Vrtec pri OŠ Apače

Enota vrtca Apače - Stogovci se nahaja ob prometni cesti brez pločnikov, kjer se ne moremo varno vključiti v promet. Sprehodov zato žal ne moremo izvajati pogosto. Dejavnosti, povezane z varno mobilnostjo v našem vrtcu, potekajo celo šolsko leto. Prometno vzgojo vključujemo v vsakodnevne dejavnosti, s poudarkom na varnosti otrok.

Sprehodi v okolici vrtca so odličen način, da se otroci kot aktivni udeleženci neposredno spoznavajo s prometom, učijo ustreznega obnašanja v prometu in utrjujejo pravila, ki veljajo za pešce, prav tako pa spoznavajo tudi prometne znake.

V sklopu prometne vzgoje smo v vrtec povabili policista, ki je otrokom predstavil svoje delo, jim pokazal policijski avtomobil in jih poučil o varni mobilnosti. Razlagal jim je o varnosti v prometu, seznanil jih je s pravili za pešce, kako morajo biti opremljeni pešci, kako hodimo ob cesti, kjer ni pločnika in kako varno prečkamo cesto. Zaradi večje varnosti smo se tudi na organiziran sprehod do podružnične osnovne šole odpravili v spremstvu policista in skupaj s starši. Policist je otroke opozarjal na pravilno in varno gibanje v prometu. Otroci vedo, kako se morajo obnašati na cesti, da ne skačejo, se ne prerivajo, da imajo odsevne brezrokavnike, hodijo skupaj v koloni in po levi strani cestišča. Smo se pa večkrat v koloni sprehajali po igrišču vrtca in utrjevali pravila, ki veljajo za pešce. Tudi varno prečkanje ceste smo se učili skozi igro na igrišču vrtca na narisanem prehodu za pešce ter tudi v prometu. Otroci so utrjevali ustavljanje pred prehodom, preverjanje prometa (pogled levo, desno) in pravilno prečkanje ceste (da ne hodijo prepočasi in da ne tekajo čez prehod).

Otroci se na igrišču vozijo s poganjalčki, skiroji in tricikli, ter tako skozi igro spoznavajo pravila v prometu. Za varnost smo poskrbeli s čeladami. Organizirali smo tudi kolesarski dan za večje otroke. Otroci so v vrtec pripeljali svoja kolesa, prinesli čelade ter se vozili po kolesarskem poligonu.

Izvajamo tudi gibalne igre z raznimi rekviziti, pripravljamo poligone z različnimi ovirami, ponazarjamo gibanja različnih prevoznih sredstev in se igramo igre, kot so npr.: Semafor, Policista lovita, Letalo, potres, poplava.

Igramo se z barvnimi kartončki, ki predstavljajo semafor. Otroci spoznavajo barve na semaforju in njihov pomen.

Veliko se pogovarjamo o prometu, prometni varnosti, otroci pripovedujejo o svojih izkušnjah v prometu in svojih spoznanjih. Beremo zgodbe in prepevamo pesmice o prometu ter prevoznih sredstvih. Uredili smo tudi knjižni kotiček s knjigami o prometu, prometni varnosti

in prevoznih sredstvih. Otroci dnevno posegajo po knjigah, jih listajo, si jih ogledujejo in se med seboj pogovarjajo.

Spoznavamo tudi vrste prometa s pomočjo sličic in plakata. Te dejavnosti otroke spodbujajo k pripovedovanju o svojih izkušnjah z različnimi prevoznimi sredstvi. Razlagali so, kako so se že peljali z letalom ali vlakom. Ogledali smo si posnetek vožnje z vlakom in z letalom, kjer smo celo videli, kakšen je pogled z letala na Zemljo.

Otroci se igrajo različne družabne igre, kot so npr. sestavljanke s prometnimi situacijami in vozili, prometni spomin s prevoznimi sredstvi, domino ipd. Otroci prometne vsebine vključujejo tudi v svojo spontano igro, gradijo različne ceste, železniške proge, garaže; pri simbolni igri pa se večkrat igrajo, da se vozijo z vlakom ali avtomobilom.

Vsako leto smo vključeni v projekt Evropski teden mobilnosti in v sklopu tega tedna izvajamo Dan brez avtomobila. Otroke in starše spodbujamo, da tisti, ki lahko, vsaj del poti v vrtec pridejo peš ali s kolesom.

Vključeni pa smo tudi v projekt Pasavček, kjer otroci spoznavajo pomen varnostnih sedežev in varnostnih pasov, ki pripomorejo k temu, da smo v avtomobilu bolj varni in zaščiteni. Skozi dejavnosti, ki smo jih izvajali, so otroci spoznali pravila za večjo varnost pešcev v prometu. Vedo, kje morajo hoditi, če ni pločnika, kako varno prečkati cesto, kaj je potrebno za večjo vidnost in varnost ponoči ali ob zmanjšani vidljivosti, poznajo tudi pomen barv na semaforju in nekatere prometne znake. Vedo tudi kako biti varen na kolesu.

Literatura in viri

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011, Ministrstvo za šolstvo in šport: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/>

Cotič P. J., Zore, N. (2016). *Formativno spremljanje v vrtcu* v Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Cotič Pajntar, J., in Zore, N. (2017). *Vključevanje v vrtcu. 6. zvezek* v Vključujoča šola. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Glogovec, Z. (1996). *Prometna vzgoja otroka*. Priročnik za vzgojiteljice in vzgojitelje v vrtcih, učitelje in učiteljice v prvih razredih osnovnih šol ter staršev. Ljubljana. Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu Slovenije.

Key principles for traffic safety and mobility education. (2020). European Transport Safety Council. www.trafficsafetyeducation.eu/key-principles

Kurikulum za vrtce. (1999). Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Ljubljana.

Marjanovič U. L., Zupančič, M. (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstveni raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Markl M., Žlender B. (2003). *Prvi koraki v svetu prometa: pomoč staršem pri prometni vzgoji otrok*. Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu RS. Ljubljana.

Markl M., Žlender B. (2006). *Prvi koraki v svetu prometa: pomoč staršem pri prometni vzgoji otrok*. Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu RS. Ljubljana.

Lazović, D. (2007). *Pazi promet!* Priročnik za vzgojitelje in učitelje. Ljubljana. Tehniška založba Slovenije.

Ogrin, M., Resnik Planinc, T., Ilc, Klun, M. (2015). *Trajnostna mobilnost v procesu izobraževanja*. Filozofska fakulteta. Ljubljana. <https://www.ff.uni-lj.si/publikacije/trajnostna-mobilnost-v-procesu-izobrazevanja>

Priročnik za urejanje šolskih okolišev po načelih trajnostne mobilnosti. (2017). <https://skupnostobcin.si/publikacija/prirocnik-za-urejanje-solskih-okolisev-po-nacelih-trajnostne-mobilnosti/>

Spremenimo svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, UNESCO, MZZ, 2015.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf

Strategija kulture vedenja in vzgoja za varno mobilnost otrok in mladostnikov v sistemu vzgoje in izobraževanja do leta 2020.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Strategija_kulture_vedenja_in_vzgoja_za_varno_mobilnost_do_leta_2020.pdf

Strategija razvoja Slovenije 2030. (2017). https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

Zabukovec V., Polič M., Žlender B. (1999). *Prometna vzgoja v vrtcih*. Priročnik za vzgojitelje Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu RS.